



بی نظیر طاهریان

زن از نگاه شهید مزاری

کس چو زن اندر سیاهی قرن‌ها منزل نکرد.
(پروین اعتصامی)

اندوه‌ناک زنان کمتر همت بسته است. ولی خوشبختانه ناگهان مردی از درون توده‌ها در عرصه سیاست قدم گذاشت که مادرش وی را عبدالعلی نام نهاد؛ او مدت کمی به یکی از بزرگ‌ترین، جسورترین، با نقشه‌ترین و راستین‌ترین سیاست‌مداران معاصر افغانستان تبدیل گشت. مردی که اینک ما در بیست و چهارمین سالگرد شهادتش قرار داریم؛ کسی نیست جز عبدالعلی مزاری، رهبر حزب وحدت که بیست و چهار سال پیش به دست گروه سفاک طالبان اسیر شد و بی‌رحمانه به شهادت رسید.

مفکوره شهید مزاری و حقوق زن

همه می‌دانند که شهید مزاری قربانی برابری حقوق اقوام و تساوی حقوق میان زنان و مردان جامعه ما شد. ایشان درباره تأمین حقوق زنان با دیدگاه وسیع و باز می‌اندیشید. با وجود شرایط جنگی در غرب کابل، نهادهای گوناگون فرهنگی و اجتماعی برای زنان ایجاد کرده بود.

شهید مزاری با همین رویه مدیریتی، در بدترین شرایط جنگی چه در داخل و چه در خارج کشور با ایجاد بخش زنان حزب وحدت در چوکات اداره سیاسی خودش، تلاش داشت تا عدالت اجتماعی، سیاسی و اجتماعی را به طور درست در تشکیل زیر رهبری خودش پیاده بسازد. به خوبی فهمیده می‌شود که شهید مزاری نگاه عادلانه برای زن و مرد در ساختار سیاسی، اجتماعی و فرهنگی قائل بوده است. آن‌چه مسلم است این است که شهید عبدالعلی مزاری،

مهم‌ترین و جدی‌ترین پرسش این است که شهید عبدالعلی مزاری به عنوان یکی از رهبران بزرگ معاصر افغانستان چه نگاهی به زن داشته است. اهمیت به دست آوردن پاسخ از این جا ناشی می‌شود که جایگاه زن را در تفکر رهبر سیاسی‌ای بجوییم که می‌خواست نظام اجتماعی، سیاسی و فرهنگی را در ساختار قدرت افغانستان رقم بزند.

بررسی جایگاه زن در اندیشه شهید مزاری مرابار دیگر به ارگان برد، داغ چهل دختران به ذهنم تازه شد، اشک تلخ شیرین در گونه‌هایم جاری شد، به یاد تیره‌بختی زنان کشورم افتادم، از بردگی، کنیزی و فروش زنان هزاره توسط عبدالرحمان خان تا تیره‌روزی و محرومیت بی‌شمار زنان روح و روانم را آزار می‌دهد.

تیره‌روزی، محرومیت سیاسی تاریخی زنان را در دوره‌های مختلف تاریخی کشور به خوبی می‌توان مشاهده کرد؛ به‌طور نمونه به روایت فیض محمد کاتب هزاره در جلد دوم سراج التواریخ فرماندهان نظامی عبدالرحمان بعد از کشتن و به قتل رساندن مردان غریب هزاره، زنان و دختران‌شان را میان خود تقسیم می‌کردند و به نکاح اجباری در می‌آوردند. به باور کاتب، عبدالرحمان فرمان می‌دهد که زنان پیر هزاره به موطن خویش برگردند و دوشیزگان‌شان به بزرگان و فرماندهان نظامی بخشیده شوند.

بدبختانه تمام زنان افغانستان به ویژه زنان هزاره تاریخ غم‌انگیزی دارد. کمتر کسی برای پایان دادن به وضعیت

آن چه مسلم است این است که شهید عبدالعلی مزاری، درک و فهم از حقوق زن داشت. ایشان فهمیده بود خشونتتی که عبدالرحمان علیه زنان هزاره در ارزگان و بازارهای برده‌فروشی کابل و سایر شهرهای افغانستان روا داشته، در دوره سیاه طالبان، با شلاق، سنگسار، ازدواج اجباری زیر سن و حتی تجاوز به زنان افغانستانی خودش را نشان داد.



فرهنگی هزاره‌ها بود و به ابتکار مزاری تأسیس شد که می‌بایست بازتاب جایگاه زن در اندیشه مزاری را در سازمان نصر و حزب وحدت، جست‌وجو کرد. سازمان نصر یک جریان سیاسی و پیشرو در میان هزاره‌ها بود که در تمام مسائل و به خصوص در مورد زنان، دیدگاه متناسب با ارزش‌های دموکراسی داشت. در مرامنامه سازمان نصر چنین آمده است: «واگذاری مسئولیت اداری برای زن و مرد براساس تقوا و شایستگی علمی و عملی، اعطای حق کاندید برای زنان در مجلس شورای اسلامی و ریاست جمهوری و تأمین حقوق زنان و مردان در تمام شئون زندگی.»

شهید مزاری با وجود این که در حوزه دینی تحصیل کرده و یک عالم بود؛ اما درباره حقوق زن و برابری آن‌ها با مردان در جامعه، دیدگاه متفاوت نسبت به دیگر رهبران تنظیم‌های اسلامی زمان خود داشت.

شهید مزاری باور داشت که بدون تأمین و در نظر نگرفتن حقوق زنان که می‌تواند در محورهای مختلف سیاسی، اجتماعی و اقتصادی باشد، هیچ نوع ترقی و پیشرفت در کشور ما میسر نمی‌شود و یکی از پایه‌های عدالت اجتماعی که شهید مزاری برای تحقق آن مبارزه می‌کرد، موضوع زنان بود. شهید مزاری بعد از این که فعالیت‌های سیاسی خویش را آغاز نمود، همواره نظریات سازنده در مورد جایگاه زنان از نگاه اسلامی و قانونی ارائه کردند که همین مبارزه راستین او برای به کرسی نشستن عدالت و برابری برای همه شهروندان کشور بدون در نظر گرفتن قوم، مذهب و جنسیت، او را به اسطوره‌ای ماندگار مبدل کرد.

مزاری زمانی از حقوق زنان سخن گفت که تاریخ با تمام دردهایش زنان را به فراموشی سپرده بود و هیچ‌گونه صحبتی پیرامون حقوق و جایگاه زنان در محافل مهم

درک و فهم از حقوق زن داشت. ایشان فهمیده بود خشونتتی که عبدالرحمان علیه زنان هزاره در ارزگان و بازارهای برده‌فروشی کابل و سایر شهرهای افغانستان روا داشته، در دوره سیاه طالبان، با شلاق، سنگسار، ازدواج اجباری زیر سن و حتی تجاوز به زنان افغانستانی خودش را نشان داد. طالبان به‌عنوان یک گروه ترویستی، خشونت علیه زنان را به آخرین حد رساند که بعد از هفده سال سرنگونی نظام طالبانی، هنوز در گوشه و کنار کشور، زنان توسط طالبان و تفکر طالبانی شلاق و سنگسار می‌شوند.

مطالعه تفکر حقوق زن به ما کمک می‌کند تا درک درستی از وضعیت سیاسی، فرهنگی و اجتماعی‌ای که شهید مزاری در آن نفس می‌کشید و زیست می‌کرد، پیدا کنیم. به‌طور نمونه زمانی که مجاهدین به خود حق نمی‌دادند که بگویند زنان بخشی از جامعه افغانستانی‌اند، حق شهروندی دارند و باید در ساختار سیاسی و قدرت دولتی شریک باشند، شهید مزاری بر خلاف جریان‌های موجود سیاسی آن زمان، به حقوق زن باور داشت و بر اساس باور خود به‌طور مشخص بخش ویژه زنان را در ساختار حزب سیاسی خودش ایجاد کرد.

به بیان دیگر در میان مجاهدین، تنها برای مزاری شنیدن ناله‌های زنان از میان ویرانه‌های جنگ، جنون و جنایت، دردناک و غیرقابل قبول بود. شهید مزاری نه تنها برای حقوق یک قوم تحت «ستم» مبارزه کرد؛ بلکه صدای خاموش زنان را نیز بلند کرد، طرفدار از حاشیه به متن آمدن زنان بود و خواهان مشارکت زنان در تصمیم‌گیری‌های نهادهای سیاسی، فرهنگی و آموزشی شد و برای زنان، حق انسانی و شهروندی قائل بود.

مزاری مبارزات جدی سیاسی خود را با سازمان نصر آغاز کرد که از مهم‌ترین و تأثیرگذارترین جریان سیاسی-

زنان افغانستانی بعد از هفده سال که اندکی از دست خشونت طالبان و گروه‌های تروریستی نفس راحت‌تر می‌کشند، در دانشگاه‌ها حضور گستره دارند، دست به کارهای تجاری و اقتصادی زده‌اند، در حکومت هرچند به شکل نمادین، اما حضور دارند، در انتخابات با مردان رقابت می‌کنند

و...

کرده و تأکید کرده است که «حزب وحدت» در مورد شرکت زنان در انتخابات برنامه داشته است و حقوق زنان را رعایت کرده است: «شاید بسیاری از تنظیم‌ها و رهبران، تا حالا نتوانسته باشند یکبار اعتراف کنند که نصف این جامعه را زن‌ها تشکیل می‌دهند و حق دارند که در تعیین سرنوشت آینده‌شان شرکت کنند و تصمیم بگیرند؛ در طرح حزب وحدت این مسئله رعایت شده است.» (همان: ۸۵).

زنان افغانستانی بعد از هفده سال که اندکی از دست خشونت طالبان و گروه‌های تروریستی نفس راحت‌تر می‌کشند، در دانشگاه‌ها حضور گستره دارند، دست به کارهای تجاری و اقتصادی زده‌اند، در حکومت هرچند به شکل نمادین، اما حضور دارند، در انتخابات با مردان رقابت می‌کنند و...؛ ولی با توجه به صلح‌سازی اجباری که میان طالبان، امریکا و پاکستان جریان دارد، برای زنان افغانستانی نگران کننده است که مبادا بار دیگر زنان افغانستانی قربانی خشونت طالبان و تفکر طالبانی شوند. حکومت وحدت ملی مکلف است که از دستاوردهای هفده ساله زنان حمایت کند و نگذارد که طالبان در مورد سرنوشت زندگی زنان افغانستان تصمیم بگیرند، همان‌گونه که شهید مزاری در شرایط جنگ از حقوق زنان دفاع کرد.

منابع:

۱. مرکز فرهنگی نویسندگان افغانستان (۱۳۷۴). احیای هویت: مجموعه سخنرانی‌های استاد شهید عبدالعلی مزاری (چاپ اول). کابل: سراج.
۲. کاتب، فیض محمد (جلد دوم سراج‌التواریخ)
۳. دولت آبادی، بصیر احمد (شناسنامه احزاب و جریان‌های سیاسی افغانستان)
۴. عرفانی، قربانعلی (از کنگره تا کنگره)

سیاسی و فرهنگی آن زمان به میان نیامده بود. وقتی حزب وحدت در بامیان شکل گرفت نیز دیدگاه حزب در مورد زنان تغییر نکرد بلکه نهادهای گوناگون اجتماعی و فرهنگی را که در راستای مسائل زنان فعالیت می‌کرد، ایجاد کرد و فعالیت همان نهادها باعث گردید تا کم‌کم صحبت از حضور زنان به میان آمد.

استاد شهید در مورد نقش زنان در سوم حوت کابل علیه نظامیان شوروی و حزب دموکراتیک خلق چنین گفته است: «آن چه که به ما گزارش داده‌اند، نقش بیشتر را هم در این جا خواهران انجام دادند. این عجیب بود، متأسفانه پس از چهارده سال مبارزه و جهاد و زجر و تکلیف، تعدادی از رهبران می‌گویند: نصف از جمعیت ما یعنی زنان حق ندارند برای سرنوشت‌شان حرف بزنند؛ ولی وقتی این‌ها در پاکستان و اروپا نشسته بودند، این خواهران قهرمان این حرکت را به وجود آوردند و مردم کابل جوشیدند. به ما گفته‌اند صحت و سقمش را نمی‌دانم که از خواهران در جاده می‌یونند چادرش را گرفته به سر یک افسر افغانستانی انداخته بوده و گفته بود: تو غیرت افغانی‌ات را فراموش کرده‌ای، این چادر ما را تو سر بکن و سلاح‌ت را بده که ما از خود دفاع بکنیم. مه معتقد هستم که این حرکت، حرکت سرنوشت‌ساز بود و ما باید از این روزها تجلیل کنیم.» (مرکز فرهنگی نویسندگان افغانستان، ۱۳۷۴: ۱۳۴).

در کل بابه مزاری با درک درد، رنج و ستم زنان در افغانستان، به حقوق برابر زن و مرد باور داشت و در همین راه تا لحظه نوشیدن جام شهادت مبارزه کرد. حکومتی که مزاری آن را می‌خواست؛ زنان می‌توانستند کاندید کنند، رأی بدهند، در سرنوشت آینده کشور سهم و حضور فعال داشته باشند. مزاری در یکی از سخنرانی‌هایش در غرب کابل که از طرح «حزب وحدت» در مورد برگزاری انتخابات سخن گفته است، دیگران را به رعایت حقوق زنان دعوت